

राज्याची निसर्ग मानचिन्ह घोषित करण्याचे
निकष ठरविण्याबाबत समिती स्थापन करणे.

महाराष्ट्र शासन
महसुल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : डब्ल्यूएलपी-०३२१/प्र.क्र. ४६/फ-१
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
दिनांक:- ३१ मार्च, २०२१

प्रस्तावना :-

राज्य वन्यजीव मंडळाच्या १६ व्या बैठकीमध्ये मंडळाचे सदस्यांनी उपस्थित केलेल्या अतिरिक्त विषयांमध्ये राज्य सर्प व राज्य कोळी असे राज्याचे निसर्ग मानचिन्ह म्हणून घोषित करण्याचे प्रस्तावित केले आहे. याअनुषंगाने राज्य निसर्ग मानचिन्ह घोषित करावयाच्या प्रजातीचे मानवी जीवनात किंवा परिसंस्थेतील महत्व, राष्ट्रीय/ आंतरराष्ट्रीय मान्यतेनुसार धोकाग्रस्त असण्याची स्थिती, अस्तंगत होण्याची शक्यता, त्यादृष्टीने जनतेमध्ये जनजागृतीची गरज, प्रदेशनिष्ठता, संख्या, भविष्यातील धोके इत्यादी बाबींचा विचार होणे आवश्यक आहे. तसेच राज्याचे अधिकतम किती निसर्ग मानचिन्ह असावीत याचाही सर्वकष विचार होणे गरजेचे आहे जेणेकरून राज्याच्या निसर्ग मानचिन्हांचे महत्व अबाधित राहील.

राज्य सर्प व राज्य कोळी घोषित करण्याचे प्रस्ताव तपासून संबंधित प्राण्यास राज्याचे निसर्ग मानचिन्ह म्हणून घोषित करण्याबाबत तसेच राज्याचे किती मानचिन्हे असावीत व ते घोषित करण्याचे निकष ठरविण्यासाठी एक सर्वसमावेशक समिती स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्याचे निसर्ग मानचिन्ह घोषित करण्याचे निकष ठरविण्यासाठी जैवविविधतेच्या विविध शाखांमधील अनुभवी अभ्यासक, झुलॉजिकल सर्व्हे ऑफ इंडिया यांचे तज्ज्ञ, किटकशास्त्रातील व वनस्पतीशास्त्रातील तज्ज्ञ, ज्येष्ठ वनअधिकारी अशा विविध विषयातील अनुभवी व तज्ज्ञ व्यक्तींना समाविष्ट करून खालीलप्रमाणे समिती स्थापन करण्यात येत आहे -:

अ.क्र.	नाव	पद
१	श्री. सुनील लिमये, अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), पश्चिम मुंबई	अध्यक्ष
२	श्री. रविंद्र वानखडे, मुख्य वनसंरक्षक (संशोधन शिक्षण व प्रशिक्षण), पुणे	सदस्य
३	डॉ. रविकिरण गोवेकर, मुख्य वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, पेंच व्याघ्र प्रकल्प, नागपूर	सदस्य
४	झुलॉजिकल सर्व्हे ऑफ इंडियाचे प्रतिनिधी	सदस्य
५	बॉटनिकल सर्व्हे ऑफ इंडियाचे प्रतिनिधी	सदस्य
६	श्री. अशोक कॅप्टन, पुणे	सदस्य
७	डॉ. वरद गिरी, संचालक, NIDUS, पुणे	सदस्य
८	श्री. रमेश कुमार, वनसंरक्षक (वन्यजीव), पुणे	सदस्य सचिव

वरीलप्रमाणे गठित समितीची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल -:

१. राज्यात किती निसर्ग मानचिन्हे असावित व ती कोणत्या आधारावर ठरवावी याचे निकष तयार करणे.
  २. राज्य कोळी घोषित करण्याकरिता संबंधित प्रजातीचे परिसंस्थेतील महत्व तसेच संवर्धनाच्या दृष्टीने मूल्यमापन करणे.
  ३. राज्य सर्प घोषित करण्याकरिता संबंधित प्रजातीचे परिसंस्थेतील महत्व, अद्वितीयपणा (uniqueness) तसेच संवर्धनाच्या दृष्टीने मूल्यमापन करणे.
  ४. राज्य कोळी व राज्य सर्प घोषित करण्यासाठी त्यांचे महत्व व योग्य कारणांसह समर्थन करून अहवाल सादर करणे.
२. सदर समितीला सल्ला-मसलतीसाठी तज्ज्ञ वनाधिकार्यास किंवा एखाद्या विषयातील तज्ज्ञास विशेष आमंत्रित करता येईल.
३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०३३११७४७५८५८१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.
- महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सिध्देश सावर्डेकर)
विशेष कार्य अधिकारी,
महसूल व वन विभाग.

प्रति,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. प्रधान सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
४. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
५. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), पश्चिम, मुंबई.
६. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), पुर्व, नागपूर
७. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प, अमरावती
८. सर्व मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक)
९. मुख्य वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, पेंच व्याघ्र प्रकल्प, नागपूर
१०. वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, सहयाद्री व्याघ्र प्रकल्प, कोल्हापूर
११. वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, ताडोबा-अंधारी व्याघ्र प्रकल्प, चंद्रपूर
१२. वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, नवेगांव-नागझिरा व बोर व्याघ्र प्रकल्प, गोंदिया
१३. वनसंरक्षक व संचालक, संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान, बोरीवली
१४. सर्व उपवनसंरक्षक (प्रादेशिक)
१५. सर्व समिती सदस्य
१६. फ-१ कार्यासन, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई /निवड नस्ती.